

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه عصمتیه

شهرستان بابل

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

موضوع:

سیر و سلوک در دعای ابو حمزه ثمالی

استاد راهنما:

سرکار خانم منیره السادات کامرانی

استاد داور:

حجة الاسلام حاج آقا نصیرایی

نگارش:

زینب قنبری

تابستان ۹۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ستایش خداوندی را که در یگانگی، والا و در بی‌همتایی، نزدیک و در اقتدار شکوهمند، و در ارکان خود بسی بزرگ است. دانشش بر همه چیز احاطه دارد و حال آنکه او در مقام خوش است و آفریدگان، همگی مقهور قدرت اویند. بزرگی که پیوسته بوده و ستوده‌ای که همیشه خواهد بود. پدید آورنده آسمانهای بلند و گستراننده گستره شده ما و فرمانروای مطلق زمینها و آسمانهاست و بی اندازه پاک و پینهایت پاکیزه است. پروردگار فرشتگان و روح القدس و نسبت به هر آنچه آفریده، فرونحش است و چه ساخته و پرداخته، غرقه عطا و فضل اویند. هر دیده‌ای را می‌بیند، و هیچ دیده‌ای را توان دیدار او نیست. بزرگوار و بردبار و بخشنده ایست که رحمتش همه چیز را فرا گرفته و منعمی است که بر همه مخلوقات منت دارد.

در اجرای کیفر مجرمان شتاب نمی کند و به عذابی که در خور آنند تعجیل نمی نماید. به اسرار نهان و به
 سویداء سینه ها آگاه است و هیچ رازی از او پوشیده نیست و هیچ امر پنهانی او را به اشتباه نمی افکند.
 بر همه اشیاء، محیط و بر همه چیز، چیره و بر هر نیروی غالب و بر هر کاری تواناست. نیستماندی
 برایش و حال آن که او پدید آورنده همه موجودات است از نیستی. جاودانی که به عدل، پایدار
 است و خدایی جز او نیست. سرافراز و حکیم و والاتر از آنکه به دیده ها مشهود گردد و لیکن او هر دیده -
 ای را در می یابد و بر هر چیز دقیق و آگاه است.
 به دیده هیچ پسنده در نیامده تا وصفش ممکن شود و احدی را از چگونگی پیدا و پنهانش آگاهی نیست مگر به
 همان مقدار که خود (عزوجل) از خویشستن خبر داده است.
 و گواهی می دهیم: او خدایی است که هستی، آکنده قداست اوست و آغاز بی آغاز و انجام بی
 فرجام (همه هستی) به نور او احاطه شده است.

تقدیر و تشکر

سپاس اورا کہ راہب ہتم بود در تقریر و بہ ثمر رساندن این پایان نامہ بر خود واجب می دانم حمد و سپاس خود را اشارتاً تمامی آمانی کنم کہ بہ طرق مختلف روشکر را ہم گشتند و مشعل دار ہدایتیم بودند .

اکنون بہ اذن و استعانت خداوند متعال ، با قدم عقل و فکر و ہمکاری اساتید گرانقدر بہ این مهم نائل آمدم و در این مجال بر خود فرض می دانم کہ از زحمات اساتید بزرگوار

سرکار خانم میرہ السادات کامرانی

کہ راہنمایی و مشاورہ مراد انجام این پایان نامہ بہ عمدہ داشتند و بہچنین در تمامی مراحل این پژوهش صادقانہ و صمیمانہ مرایاری کردہ و بہ حق با آموختن کلامشان مرا بندہ خود ساختند سپاسگزاری و تشکر نمودہ و توفیقات روزافزونشان را از خداوند بزرگ مسئلت می نمایم .

پیشهادات

۱- از آنجاکه شرح های موجود برای ده های پیشین می باشد ، پیشنهاد می شود شرحی نوین بر دعای شریفه ی ابو حمزه ثمالی نگاشته شود.

۲- با تحقیقی که در پیشینه تحقیق به عمل آمد پیرامون دعای شریف بسیار جا دارد که موضوعات متنوعی مورد بررسی قرار بگیرد، از جمله به طلاب پیشنهاد می شود که درباره آموزه های اخلاقی و تربیتی دعای ابوحمزه تحقیقی به جای آورند و یا درباره نکته های معرفتی و توحیدی که در این دعا موج می زند بررسی صورت گیرد.

۳- از خطبا و روحانیت و مبلغان درخواست می شود که با استفاده از نکته های معرفتی نابی که در دعای با عظمت وجود دارد جهت بالا بردن سطح آگاهی مردم نسبت به معرفت پروردگار متعال و خاندان عصمت و طهارت (ع) استفاده نمایند.

۱. قرآن کریم
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، دار صادر، بیروت، ۱۴۱۴ ق
۳. احسان بخش صادق، آثار الصادقین، نشر صادقین، ۱۳۷۷
۴. آشتیانی سید جلال الدین، شرح مقدمه قیصری، انتشارات امیر کبیر، چاپ تهران، ۱۳۷۰.
۵. بحر العلوم محمد مخدی بن مرتضی، رساله سیر و سلوک، ناشر ملکوت نور قرآن، مشهد مقدس، ۱۴۲۵.ق.
۶. بحر العلوم محمد مخدی بن مرتضی، رساله سیر و سلوک، ناشر ملکوت نور قرآن، مشهد مقدس، ۱۴۲۵.ق.
۷. بن فارس بن زکریا ابوالحسن احمد، معجم مقاییس اللغة: مکتب الاعلام الاسلامی
۸. بندریگی محمد، منجدالطلاب، انتشارات اسلامی، چاپ هفتم، آذر ۱۳۷۰.
۹. ترمذی، محمد بن عیسی، سنن الترمذی، تحقیق: احمد محمد شاکر (بیروت: دار إحياء التراث)
۱۰. جعفری محمد مهدی، دایره المعارف تشیع، نشر ادبستان، ۱۳۷۲.
۱۱. جندی، مؤیدالدین، شرح فصوص الحکم، تهران، مولی، ۱۳۶۲.
۱۲. جوادی آملی عبدالله؛ شرح دعای ابوحمزه ثمالی از آیت الله جوادی آملی، برگرفته از سایت جهانی آل البيت.
۱۳. جوادی آملی، عبدالله، رحيق مختوم، اسراء قم، چاپ دوم، ۱۳۸۲ش.
۱۴. حسن زاده آملی، حسن، شرح العیون، امیر کبیر، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۱.
۱۵. حسن زاده آملی، حسن، نامه ها بر نامه ها، انتشارات قیام، قم، چاپ اول، ۱۳۷۴.
۱۶. حسینی طهرانی محمد حسین، امام شناسی؛ نشر علامه طباطبائی، ۱۳۷۴.۱۶.
۱۷. حق شناس تهرانی، از ملک تا ملکوت، تهیه و تنظیم: غلام حسن بخشی، ناشر: ، چاپ دوم، بهار ۱۳۸۹
۱۸. خرم شاهی بهاءالدین دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی.
۱۹. خمینی روح الله، مصباح الهدایه الى الخلافة و الولاية، مقدمه سید جلال الدین آشتیانی، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۳.

۲۰. خمینی روح الله، شرح حدیث جنود عقل و جهل، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۷۷
۲۱. خمینی روح الله، ترجمه و شرح دعای سحر موسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۸.
۲۲. خمینی، روح الله، صحیفه امام. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۲.
۲۳. خمینی، روح الله سر الصلاة: معراج السالکین و صلاه العارفین، نشر: موسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام (ره)؛ تهران، ۱۳۸۵.
۲۴. خوشحال دستجردی طاهر، کاظمی مرضیه، تحلیل جایگاه ذکر در قرآن و بازتاب آن در عرفان اسلامی، پژوهشنامه ادبیات تعلیمی، سال دوم، شماره ۵، بهار ۱۳۸۹.
۲۵. دهخدا علی اکبر؛ لغت نامه دهخدا، «دعا»، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ ۱۳۵۱.
۲۶. دیلمی، حسن بن محمد، ارشاد القلوب، ترجمه سلگی نهاوندی، علی، مقدمه، محمدی اشتهاردی، محمد، ج ۱، ص ۱۱، قم، ناصر، چاپ اول، ۱۳۷۶ ش.
۲۷. رضی الدین، حسن بن فضل طبرسی، مکارم الاخلاق، ناشر شریف رضی، قم، ۱۳۷۰.
۲۸. زمریدیان شیرازی، احمد، عشق و رستگاری، ناشر اسلامی، تهران (بی تا).
۲۹. سایت حوزه؛ در سایه سار اخلاق: مراحل سیر و سلوک به بیان علامه قزوینی فصل ششم: شماره ۷ - گنجینه - مهر ۱۳۸۰.
۳۰. شیخ صدوق، ابوجعفر محمد بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه قمی، من لا یحضره الفقیه؛ ناشر: جماعه المدرسین فی الحوزه العلمیه قم، موسسه النشر الاسلامی، ۱۳۶۳.
۳۱. شیخ طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن بن علی بن حسن طوسی (۳۸۵ - ۴۶۰ هجری) مصباح المتهجد و سلاح المتعبد (دعای ابو حمزه ثمالی) چاپ بیروت.
۳۲. شیرازی، محمد بن ابراهیم، ایقاظ النائمین، تصحیح محسن مؤیدی، انجمن اسلامی حکمت و فلسفه ایران، تهران، ۱۳۶۱.
۳۳. شیروانی علی، سلوک عرفان در سیره اهل بیت، حسین بن علی بحرانی /، ناشر وثوق، قم، چاپ اول. ۱۳۷۹.
۳۴. صدر المتألهین، محمد، الحکمه المتعالیه، پاورقی الهی قمشه ای، محمد رضا منشورات مصطفوی، قم.

۳۵. صدرالدین محمد شیرازی الحکمة المتعالیة فی الاسفار العقلیة الاربعة دارالمعارف الاسلامیة، قم، ۱۳۸۳ق .
۳۶. صفایی حائری علی، بشنو از نی، نقوان: رامند، ۱۳۷۹ .
۳۷. طاهری محمد، انسان و معرفت - انتشارات خوشبین. چاپ اول: ۱۳۸۹ .
۳۸. طباطبائی محمدحسین، تفسیر المیزان، دارالکتب اسلامیة، تهران، ۱۳۹۷ق.
۳۹. طباطبائی محمدحسین، سنن النبی، انتشارات بوستان کتاب قم.
۴۰. طوسی خواجه نصیر الدین، اوصاف الاشراف، ناشر: سازمان چاپ وزارت ارشاد اسلامی، چاپ تهران، ۱۳۷۳ .
۴۱. عبداللہیان محمد؛ عزم، نخستین رکن سیر و سلوک (۱)؛ نشر: رشد آموزش قرآن، ۱۳۸۱ شماره ۱
۴۲. عمید حسن، فرهنگ عمید، انتشارات امیرکبیر، چاپ پنجم، ۱۳۶۳.
۴۳. غنی قاسم، تاریخ عصر حافظ، نشر زوار .
۴۴. فاتحی برزانی اصفهانی حسین راز سحرگاہی؛ شرح دعای ابوحمزہ؛ (بی تا)، نشر روح، قم. چاپ اول
۴۵. طبرسی فضل بن حسن (متوفای ۵۴۸ ق) *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*، تلخیص: ناصری، محمد باقر ناشر: جماعۃ المدرسین فی الحوزۃ العلمیۃ بقم، مؤسسۃ النشر الإسلامی محل نشر: قم، ایران.
۴۶. فیض کاشانی محمد، رسالہ شرح صدر، چاپ مرکز تحقیقات علمی و دینی امیرالمؤمنین، اصفهان، ۱۳۷۱.
۴۷. قرشی سید علی اکبر، قاموس قرآن، انتشارات دارالکتاب اسلامیہ، چاپ هشتم، ۱۳۷۸.
۴۸. گیلانی، عبدالقادر بن ابی صالح، الفتح الربانی، ص ۱۲۸، تهران، احسان، چاپ پنجم، ۱۳۸۶.
۴۹. مجلسی محمد باقر، بحار الأنوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الاطهار، بیروت موسسہ الوفا ۱۴۰۳ق.
۵۰. کاشانی محمد بن شاه مرتضی فیض / غفاری، علی اکبر، قم: موسسہ فرهنگی و اطلاع رسانی تبیان، ۱۳۸۳ .
۵۱. محمدی ری شهری محمد، میزان الحکمه، باب الهجرة، ۱۳۶۲ .
۵۲. محیطی علی،، صراط سلوک: رهنمودهای اخلاقی عرفانی حضرت استاد علامہ حسن زاده آملی در سیر و سلوک الی الله چاپ فاصل، نوبت چاپ ششم، ناشر صلوات، ۱۳۸۲.

۵۳. مصاحب غلامحسین دائرة المعارف فارسی، انتشارات فرانکلین، ۱۳۴۵.
۵۴. مصباح یزدی، محمدتقی، بر درگاه دوست: شرح فرازهایی از دعای ابوحمزه ثمالی، افتتاح و مکارم الاخلاق / محمدتقی مصباح یزدی؛ تحقیق و نگارش: عباس قاسمیان، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (قدس سره) ۱۳۸۲.
۵۵. معین محمد، فرهنگ معین، انتشارات امیرکبیر، چاپ چهارم، ۱۳۶۰.
۵۶. مکارم شیرازی ناصر، اخلاق در قرآن کریم، ناشرانتشارات علی بن ابیطالب (ع) .
۵۷. ملاصدرا، اسفار، انتشارات بنیاد حکمت اسلامی صدرا .
۵۸. مهاجرنیا محسن، مبانی عرفانی اندیشه سیاسی امام خمینی بر مبنای مصباح الهدایه ، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال چهارم، شماره ۱۵ ، زمستان ۱۳۸۷.
۵۹. الموسوی الخویی السید ابوالقاسم، معجم رجال الحديث و تفصیل طبقات الرواء، چاپ بیروت، ۱۴۰۳ ق / ۱۹۸۳ م.
۶۰. نسفی عزیزالدین، بیان التزیل، ناشر انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ، چاپ تهران ، ۱۳۷۹ .
۶۱. یزدان پناه، یدالله، مبانی و اصول عرفان نظری، مؤسسه امام خمینی، قم، چاپ اول ۱۳۸۸